

14.7.2017

POL-2017-11796

Valtiovarainministeriö, Vero-osasto

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 7.6.2017, VM066:00/2017

KESKUSRIKOSPOLIISIN LAUSUNTO VALTIOVARAINMINISTERIÖLLE LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI TULOTIETOJÄRJESTELMÄSTÄ JA ERÄIDEN MUIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriön Vero-osasto 7.6.2017 päivätyllä lausuntopyynnöllään pyytänyt muun muassa Keskusrikospoliisia lausumaan pyynnön oheen liitetystä luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tulotietojärjestelmästä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksen pääasiallisena sisältönä on ehdottaa säädettäväksi uusi laki tulotietojärjestelmästä. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi uuden lain edellyttämät muutokset Verohallinnosta annettuun lakiin, verotusmenettelystä annettuun lakiin, oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annettuun lakiin, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja työnantajan sairausvakuutusmaksusta annettuun lakiin.

Esityksen mukaan laissa säädettäisiin työnantajia ja muita suorituksen maksajia sekä tiedon käyttäjiä palvelevasta valtakunnallisesta tietojärjestelmästä sekä velvollisuudesta käyttää tulotietojärjestelmää lakisääteisen ilmoittamis- ja tiedonantovelvollisuuden piiriin kuuluvien tulotietojen ja muihin niihin liittyvien tietojen antamiseen. Tulotietojärjestelmä muodostuisi lakisääteisen ilmoittamis- ja tiedonantovelvollisuuden sekä tiedonsaantioikeuden nojalla annettavia tietoja sisältävästä tulorekisteristä sekä tietojen oikeellisuutta palvelevasta yksilöinti- ja yhteystietoja sisältävästä rekisteristä.

Tulotietojärjestelmän avulla vastaanotettaisiin ja talletettaisiin työnantajien sekä muiden laissa tarkoitettujen tahojen antamia tietoja ja välitettäisiin niitä tietojen saantiin oikeutetuille viranomaisille sekä muille tahoille suoritusmaksajien lakisääteisten ilmoittamis- ja tiedonsaantivelvollisuuden täyttämiseksi ja tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi.

Esityksen mukaan poliisille ei tässä yhteydessä ehdoteta oikeutta saada tietoja tulotietojärjestelmästä sitä koskevan muun lainsäädännön uudistamisen nykyvaiheen vuoksi. Poliisilla olisi oikeus saada tulotietojärjestel-

mästä välitetyjä tietoja tiedon käyttäjiltä voimassa olevien säännösten mukaisesti. Poliisilla on lisäksi poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla oikeus pyynnöstä saada poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot tulotietojärjestelmästä. Esityksen mukaan tietojen käyttäjien piirin laajentamista tullaan myöhemmin arvioimaan erikseen.

Keskusrikospoliisin lausunto

Keskusrikospoliisi on aikaisemmin Valtiovarainministeriön Vero-osaston 11.7.2016 päivätyn lausuntopyynnön johdosta lausunut valtiovarainministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tulotietojärjestelmästä ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Aikaisempaan 27.7.2016 päivättyyn lausuntoonsa viitaten Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotetusta laista johtuvat velvoitteet Keskusrikospoliisin osalta jäävät ilmeisen vähäisiksi. Keskusrikospoliisin osalta velvoitteet kohdistuisivat Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukseen (Palkeet). Keskusrikospoliisin käsityksen mukaan velvoitteet jäisivät tältä osin sille virastona suhteellisen vähäisiksi.

Aikaisempaan lausuntoonsa viitaten Keskusrikospoliisi toteaa, että poliisin operatiivisen toiminnan kannalta luonnollisten henkilöiden tulotiedoilla on merkitystä rangaistusvaatimusilmoituksen laatimisessa. Asiaan liittyy kysymyksiä ja huomioon otettavia seikkoja, mutta koska Keskusrikospoliisin toimesta rangaistusvaatimusilmoituksia laaditaan vain erittäin vähän, Keskusrikospoliisi ei arvioi asiaa tässä yhteydessä enempää.

Rikostorjunnallisen merkityksen kannalta Keskusrikospoliisi toteaa edelleen aikaisempaan lausuntoonsa viitaten, että se saa esimerkiksi talousrikostutkintaan liittyvät tulotiedot laajempaan kokonaisuutena tarvittaessa tiedonsaantioikeudellaan verottajalta.

Lahjus- ja virkarikostorjunnan ja muun rikostorjunnan kannalta Keskusrikospoliisi katsoo merkitykselliseksi kuitenkin sen, että tulotietojärjestelmästä saatavien reaaliaikaisten tulotietojen avulla henkilön todellisia ansiotuloja olisi mahdollista jo tiedusteluvaiheessa ja esitutkinnan aikana verrata hänen elintasoonsa sekä varojenkäyttöön. Elinkeinoiminnassa tapahtuva lahjonta voi tapahtua yhtiön palkkauksesta päättävän ylimmän johdon taholta tai sen tietämättä. Jos poliisi omassa toiminnassaan saa tietoja tai tekee havaintoja epäsuhdasta henkilön elintason ja työ- tai virkasuhteen välillä yksittäistapauksissa, asia voitaisiin reaaliaikaisesti tarkistaa tulorekisteristä. Toimintamalli tehostaisi korruption paljastamista sekä toisaalta vähentäisi aiheettomien epäilyjen määrää. Keskusrikospoliisi kuitenkin viittaa mainitsemaansa olemassa olevaan laajaan ja toimivaan tiedonsaantioikeuteensa

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan tiedonsaantia tehostaa myös, mikäli vireillä olevan hallituksen esityksen mukaisesti verotietolakiin (18 §, HE s. 165) säädetään verottajalle oikeus paitsi kysyttäessä myös omaloitteisesti luovuttaa tietoja esitutkintaviranomaiselle lahjus- ja virkarikostutkintaan, paljastamiseen ja tutkintaan. Keskusrikospoliisi katsoo, että tulotietojärjestelmää koskevan lakiesityksen tulisi mahdollistaa verotietolain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä esitetty verotietojen luovut-

taminen myös tästä reaaliaikaisesta tulotietojärjestelmästä esitutkintaviranomaiselle sekä pyynnöstä että oma-aloitteisesti verottajan toimesta. Tämä olisi johdonmukaista lainsäädäntökokonaisuuden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Harmaan talouden torjuntaedellytysten kannalta Keskusrikospoliisi katsoo, että erityisesti laajoissa talousrikoskokonaisuuksissa, joissa voi mahdollisesti olla kymmeniä, jopa satoja pimeitä työntekijöitä, suora käyttöoikeus teknisen käyttöyhteyden kautta soisi mahdollisuuden reaaliaikaisesti tarkistaa, onko kyseiselle henkilölle maksettu palkkaa ja pidätetty ennakoita. Tämä nopeuttaisi tutkintaa ja todennäköisesti vähentäisi verottajalle tehtäviä tiedusteluja. Toimintamalli olisi verrattavissa sähköiseen pankkitiedusteluun. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan käyttöoikeuden avulla olisi mahdollista välttää tarpeettomia, mahdollisesti manuaaliryöstä vaativia tiedusteluja sekä varmentaa, onko kyse ollut pimeän työn tekemisestä. Lisäksi olisi mahdollista verrata henkilön tilitietoja sekä tulotietojärjestelmän tulotietoja, eli onko palkkaa maksettu pankkitilille vai käteisenä. Keskusrikospoliisi katsoo, että pitkäkestoisemmassa tutkinnassa reaaliaikaisella tulotiedolla ei ole vastaavaa merkitystä kuin reaaliaikaisessa tutkinnassa. Ongelmallista voi luonnollisestikin olla se, että tulotietojärjestelmään talletettavaksi annettujen tietojen oikeellisuudesta vastaa suoritusten maksaja, eli käytännössä työnantaja.

Esityksessä poliisille ei mainitusti ehdoteta oikeutta saada tietoja tulotietojärjestelmästä. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan poliisi tulee lisätä tulotietojärjestelmän käyttäjäksi. Lakiehdotuksessa tiedon käyttäjät on määriteltävä siitä lähtökohdasta, että niillä on lakiin perustuva tiedonsaantioikeus tulotietojärjestelmään sisällytettäviin tietoihin. Poliisi olisi aiheellista määrittellä tiedon käyttäjäksi siitä lähtökohdasta, että sillä on voimassa olevien säännösten mukaisesti ja nykyisten tiedonsaantioikeuksiensa nojalla lakisääteisten tehtäviensä suorittamiseksi kuitenkin oikeus tietoon. Asiakokonaisuus on kuitenkin vielä mainitusti kesken.

Keskusrikospoliisin arvion mukaan sen tarve reaaliaikaisten tulotietojen saamiseen tulotietojärjestelmästä painottuisi erityisesti reaaliaikaiseen tutkintaan sekä harmaan talouden torjuntaan. Oikeus tarkastella tulonsaajien tietoja suoraan tulotietojärjestelmästä osaltaan edistäisi hallituksen esityksen keskeisenä tavoitteena olevaa tulotietojen välittämisen reaaliaikaisuutta sekä siten myös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaedellytysten paranemista. Esityksessä todetun mukaisesti harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmassa vuosille 2016 – 2020 (Sisäministeriö 7.6.2016, SM1613845) korostuu tulotietojärjestelmän reaaliaikaisuuden merkitys.

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana ehdotettua toimintamallia, jossa Verohallintoon perustettava Tulorekisteriyksikkö toimii tulotietojärjestelmän rekisterinpitäjänä. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan muiden viranomaisten pääsy rekisteriin on ehdotetun mallin mukaisesti turvallisempaa verrattuna tilanteeseen, jossa rekisteri olisi jonkun muun tahon ylläpitämä. Ehdotetussa mallissa tulee huomioiduksi yksilönsuoja sekä tietojen suojaaminen mm. esitutinnan aikana.

Aikaisempaan lausuntoonsa viitaten Keskusrikospoliisi toteaa edelleen, että toimivaltasäännösten perusteella asiaa arvioitaessa on perusteltua, että tietoja saavat viranomaiset ja julkista tehtävää hoitavat tahot luetellaan laissa. Näin ollen ei synny teoreettistakaan ristiriitaa esimerkiksi poliisilain tiedonsaantioikeutta koskevan säännösten ja esityksen mukaisen lain kanssa.

Keskusrikospoliisin päällikön sijaisena
Rikosylitarkastaja

Sanna Palo

Poliiilakimies

Markus Välimäki